

[Priskuranter] - 1

J. F. Kruuse & c:o

Vardagstryck Affärstryck
1800-tal 8:o

National Library
of Sweden

PRIS-KURANT

Å

ARTIFICIELLA GÖDNINGSÄMNER

FRÅN

I. F. KRUUSE & Co.

STOCKHOLM

Norrmalmstorg N:o 8 B, 2 tr. upp.

GENERAL-AGENTER I SVERIGE

FÖR

FREDENS MÖLLES FABRIKER

(JOSEPH OWEN & SÖNNER.)

STOCKHOLM

CENTRAL-TRYCKERIET

1875

UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Nedanstående priser äro gällande för de gödningsämnen, som utlemnas från vårt lager i Stockholm, medan vi, vid direkt afsändelse från fabrikerna (exklusive frakt) rabattera 80 öre per Centner och lemna ytterligare rabatt när hela fartygslaster tages. För de herrar förbrukare, som ej bo i Stockholms omedelbara grannskap, samt för dem hvilka bo i närheten af någon sjö- eller jernvägsstation, blifver det derför billigare att taga gödningen direkt, och vi uppmana derför de som vilja draga fördel deraf att i tid insända sina beställningar till oss, på det att gödningsämnena må kunna vara färdiga att levereras från fabrikerna till den tid som önskas.

För saisonen hänvisa vi till följande sorter af hvilka vi ständigt hafva upplag.

Syd-Carolina Superfosfat.

Innehåller: 12 à 12,5 proc. löslig fosforsyra.

Pris: Kr. 4,20 öre pr Centner.

Sur Fosforsyrad Kalk.

Innehåller: 10,5 à 11 proc. löslig fosforsyra, 2 proc. qväfve, 4 proc. alkalialter.

Pris: Kr. 6,80 öre pr Centner.

Mejillones Guano-Superfosfat.

Innehåller: 20 proc. i vatten löslig fosforsyra samt $\frac{1}{2}$ proc. ammoniak.

Pris: Kr. 6,90 öre pr Centner.

Mejillones Ammoniak N:o 1.

Innehåller: 10 proc. löslig fosforsyra och 10 proc. qväfve.

Pris: 12,50 öre pr Centner.

Mejillones. Ammoniak-Superfosfat N:o 2.

Innehåller 15 proc. löslig fosforsyra och 5 proc. qväfve.
Pris: Kr. 9,80 öre pr Centner.

Kainit (Rått Svafvelsyradt Kali).

Innehåller: 11 à 12 proc. ren kali.
Pris: Kr. 3 pr Centner.

Femfaldt koncentreradt Kalisalt.

Innehåller: 50 proc. ren kali.
Pris: Kr. 8,50 öre pr Centner.

Ofvanstående priser äro pr extra kontant, dock kunna solida köpare erhålla kredit efter närmare aftal.

Samtliga fabricerade gödningsämnen, hvilka lemnas i fullkomligt tort och pulfverformigt tillstånd, försändas i säckar å 2 Centner brutta och levereras från lagret i Stockholm, då minst 5 säckar tages, fritt i hamn eller vid jernvägsstation derstädes.

Försäljningen är ställd under kontroll af Herr Professor Dr C. E. Bergstrand, hvilken är bemyndigad att när som helst uttaga prof af lagret i och för undersökning eller analys, och enhvar köpare är dessutom berättigad att kostnadsfritt erhålla det inköpta partiet undersökt till sin beskaffenhet och kontrolleradt, då prof af varan vid köpets afslutande uttages och öfversändes till Kongl. Landtbruks-akademiens laboratorium. Analyser af andra i Statens eller Hushållningssällskapens tjänst anställda kemister godkännes af oss likaledes, ehuru vi ej kunna utlofva att de af andra än af Herr Professor Bergstrand verkställda analyserna erhållas kostnadsfritt å köparens sida.

För öfver 40 år sedan anlade Herr Joseph Owen på ön Amager vid Kjöbenhavn, den första i Norden existerande fabrik för tillverkning af Artificiella Gödningsämnen. Sedermera tilltog omsättningen häraf till den grad att fabriken, oaktadt den oupphörligt utvidgades, till slut blef alldeles otillräcklig, hvarföre en dylik sådan måste anläggas vid Århus.

Man kan göra sig ett begrepp om dessa fabrikers (som gemensamt kallas Fredens Mölles Fabriker) stora tillverkningsomfång, då man vet, att de förutom betydliga kvantiteter af raffinerad olja, svafvelsyra och foderkakor, redan för 2 år sedan hade nått en omsättning af öfver 300,000 Centner fabricerade gödningsämnen. Häre ligger det säkraste vittnesbördet för fabrikernas godhet och det förtroende, som dessa varor tillvunnit sig inom Danmark och Skåne, der man under en lång tid haft tillfälle att pröfva deras beskaffenhet. I det vi alltså tillåta oss att rekommendera dessa gödningsämnen, hysa vi den säkra förhoppning, att Herrar Landtbrukare här skola erfara samma tillfredsställelse vid deras användande, som deras yrkesbröder i den Södra Skandinavien.

Då uteslutande importörerna af rå Mejillones Guano för Skandinavien, Tyskland, Belgien som förut redan öfverlätit Fredens Mölles Fabrikers monopol på införseln af denna vara i Danmark, senare likaledes hafva utvidgat detta till södra och östra Sverige, så tillåta vi oss göra Herrar fabrikanter uppmärksamma på, att vi emottaga beställningar på **Rå finmalen och siktad Mejillones Guano**, till dagens billigaste noteringar.

Om

En vä

Artit

sedde

följd

som

måst

lemn

kuns

dighe

ty i

tur,

sig d

kastr

odlin

stanc

vidt

kemi

varit

affär

stätt

mins

att

trädd

möjl

Norr

Om bruket af Konstgödning på Bornholm.

En vägledning för nybörjare bland allmogen i Sverige, vid begagnandet af **Fredens Mölles Fabrikers** * gödningsämnen.

Det är redan utkommet massor af skrifter om bruket af Artificiella Gödningsämnen, men dessa äro förnämligast afsedda för den större och mera bildade landtmannen och som följd deraf vidlyftiga, tröttande och svåra att förstå för den som har fått sin undervisning i folkskolan och sedan har måst föra ett ansträngande och arbetande lif, som hvarken lemnat honom tid eller lust att genom läsning utvidga sina kunskaper; och dock är konstgödningen en större nödvändighet för den så lottade, än för den större landtmannen, ty i allmänhet kan han ej hålla en tillräcklig mängd kreatur, eller fodra dem så, att han på detta sätt kan förskaffa sig den nödiga gödningen för att erhålla en medelmåttig afkastning af sin jord. Består denna af ljunghedar, då är odlingen af dessa nästan en omöjlighet, eller under alla omständigheter långtifrån lönande under den första tiden, såvidt han icke förstår att begagna de hjälpmedel som genom kemien erbjudas honom. Framställaren häraf har i c:a 7 år varit bosatt på ön Bornholm och vid sidan af sina öfriga affärer representerat Fredens Mölles Fabriker, han har såväl stått i förbindelse med öns största landtbrukare som med dess minsta torpare och har vid samtalet med dessa och genom att se hvad de uträttat samt vid experimenter i sin egen trädgård bildat sig en teori, som han här, så kort som möjligt, framställer för de nybörjare i denna gren af åker-

* Hufvud-Depot för Sverige: **I. F. Kruuse & Co.** Stockholm. Norrmalmstorg 8 B.

bruket, hvilka genom dessa rader vilja kasta en blick på Bornholmarnes tillvägagående och öns natur.

Bornholm ligger mellan 32 och 33 längdgraden, 7 mil söder om Sölvesborg; storleken är 7 qv.-mil och innev. antal 32,000. Dess viktigaste stad, Rönne, har postförbindelse med Ystad, hvartill det endast är 6 mil, medan afståndet från Köpenhamn är ca 16. Naturen liknar Blekinges, men nordkusten är långt vildare och höga lodräta klippor sänka sig der ned i hafvet, medan ön mot sydost bildar ett slättland, som temligen jemnt, dock här och der afbrutet, sluttar ned mot Östersjön, hvarest flygsanden sträfvar att göra sig till herre öfver landet. Detta onda vet Bornholmaren dock ett skyddsmedel för; han har nemligen i de senare åren planterat skog, och när denna växer till, står han som segerherre. Bornholm är Östersjöns skönaste ö och eger en så nyckfull och omvexlande natur, att man på samma gång kan tänka sig försatt både i Sverige och Danmark: höga sönderbrutna klippor af de mest barocka former, djupa klyftor, hvarigenom bäckar och åar slingra sig, runda bergkullar, leende dalar, små insjöar, ljunghedar samt rika hvete- och klöfverfält bredvid sandjorden, der endast starren och potatisen trives, allt vexlar så med hvarandra, att man aldrig kan tröttna vid beskådandet deraf. Från den högsta punkten, »Rytterknekten», kan man öfverskåda hela ön och nästan öfverallt kan man skönja hafvets yta. Högljungen sträcker sig genom hela ön från nordvest till ost och uppnår i midten en höjd af 525 fot, hvarest är planterad en betydlig skog, kallad »Allminningen», men eljest är den öde och föga beväxt, och för omkring 10 år sedan fanns knappt en mensklig boning på hela denna stora utsträckning. Då flyttade en man som hette Ole Nielsen ditut. Han var emellan 50 och 60 år, hade arbetat mycket i sin tid och för några år sedan afträdte sin gård till en af sönerne. Nu skulle han lefva makligt och bekvämt af sitt lilla undantag, men hans beräkning slog icke in: han hade nemligen ej tagit i betraktande att hans rastlösa själ ej kunde finna sig i denna overksamhet; tiden föreföll honom lång, därför uppbyggde han ett hus i ödemarken, $\frac{1}{2}$ mil från sin förra gård, och begynte uppbygga ljungen. Det gick endast smått i början, det var ju också blott för att fördrifva tiden som gubben arbetade, men en vacker dag köpte han litet konstgödning; »han skulle

väl också pröfva den galenskapen». Dess verkan förvånade honom; »skulle det dock verkligen vara möjligt, att en sådan obetydlighet kunde vara gödning för ett större stycke jord?» Han försökte ännu en gång, »jaha, det fanns verkligen en möjlighet deri». Nu började han att experimentera, fick intresse för sitt arbete, blef ånyo ungdomlig och företog sig att med allvar odla ljungen. För omkring ett år sedan hade han uppfört 2:ne flygelbyggnader till sitt boningshus och uppdikat samt dränerat omkring 90 tunn. väl behandlad jord. Ett par år efter det han hade börjat sin nya verksamhet, flyttade ett par torpare ditut i hans grannskap, sedan kom det flera och ibland dem några svenskar. Dessa voro från början invandrande dikesgräfvare, och som svenska arbetare måste de hafva deras bästa vän eller rättare sagdt värsta fiende, brännvinet, med sig. Som följd deraf förde de ett oordentligt lif, arbetade halfva dagen och drefvo omkring den öfriga delen, medan de för omvexlingens skull en gång emellan drogo knifven mot hvarandra. Hvem kunde förundra sig öfver det? De voro ju från Bältespännarnes hemland, Blekinge, och kunde således ej genast förändra sina sedvanor! Men småningom försiggick en förändring med dem. Genom umgänget med Ole Nielsen och hans ordentliga grannar kunde de ej längre fortfara i sitt dåliga lefnadssätt; flaskan och knifven blefvo lagda åsido, medan spaden och hackan voro i gång från tidigt på morgonen till sent på aftonen, och med denna förändring kom grannarnes välvilja. Med dessas hjälp fingo de kredit på litet konstgödning; skörden blef god, de köpte mera året derpå, och nu blomstrar en liten vänlig koloni midt i ödemarken. Men det är icke allenast i Nielsens grannskap som ljungen uppbrytes, nej, rundt omkring ha kojor skjutit upp likt svampar, medan säden omkring dem står frodig och gifver sin arbetare en god lön. Ett par tusen tunnland jord äro i de sista 7 åren lagda under plogen, och det kan ej dröja många år förrän ljungen rent af försvunnit, undantagandes der klippor hindra den idoge arbetarens framträngande.

Den stora nytta som konstgödningen åstadkommit på Bornholm kan bäst bedömas efter den mängd som der användes. För 7 år sedan fanns knapt 20 landtmän som använde denna artikel, nu har Fredens Mölles Fabrikers agent i Rönne 15- à 1600 konti i sina böcker, och likväl är det

många andra som sälja gödning der. Det finnes ingen annan dansk provins, hvarest bruket af konstgödningen är så allmänt utbredd, och ändå kanske det ingenstädes varit så svårt att införa den, som just här, ty der hade utförts nedriga bedrägerier med denna vara, hvarför den sedan blef emottagen med stor misstro. Nu är hvarje större dansk fabrik ställd under kontroll af kandidat W. Stein. Köper man således genom dessa, har man garanti nog, men förut måste man sjelf bekosta analyserna, hvilket den mindre landtman- nen ej hade råd till, enär de partier han vågade sig att köpa endast voro små och derfor icke kunde vidkännas för stora omkostnader, och då han dessutom icke hade förstånd att hålla sig till de större, välkända fabrikanterna, utan blott såg efter de billigaste priserna, i den tron att den artificiela gödningen alltid var af ett slag, kunde han, som en följd deraf, lätt blifva utsatt för bedragare, som i denna aflägsna provins trodde att de ostraffadt kunde utföra sina bedrägerier.

Af alla de gödningsämnen som här införts spelar ingen så stor rol som *Sur Fosforsyrad Kalk*, hvilket finner sin grund i de naturliga förhållandena, i det att det nemligen är nästan en omöjlighet finna ett tunnland på hela ön som allt- igenom är af samma jordblandning. Att låta kemiskt undersöka en sådan jord blifver naturligtvis både för dyrt och besvärligt, därför väljer man en blandad gödning, som innehåller de ämnen, hvilka äro plantornas hufvudnäring, nemligen fosforsyra, qväfve och kali; komma dessa hvar för sig enbart begagnade icke öfverallt att göra fullt gagn, så skall deras förenade verkan dock icke uteblifva. En sådan gödning har man just i sur fosforsyrad kalk; derfor har den alltid framför någon annan blifvit anbefald nybörjaren, och öfverallt på lätt jord och ljunj jord har den visat utmärkta resultat. Väl visade det sig, att *Syd-Carolina Superfosfat*, som endast innehåller fosforsyra, med fördel kunde användas på en sådan jord till en tid, men snart blef denna trött och måste påföras ammoniak, medan den blandade gödningen vidhöll sin verkan i lång tid, ja meddelaren känner folk som i de sista 6 åren icke har påfört sin jord annan gödning än denna, och ändå har utbytet varit bra. Till stark lerjord fann man det fördelaktigt att använda en något mera ammoniak-haltig gödning, t. ex. af samma innehåll som *Mejllones Ammoniak-Superfosfat N:o 2*; men det

fanns lerjord på Bornholm, der man icke med någon sorts konstgödning kunnat inverka på sädens växtlighet, då klöfvern deremot som bäst frodats. Här betalte det sig naturligtvis icke att fortsätta försöken; till sådan jord måste anskaffas stallgödsel, om man icke kunde få någon till den lättare, på hvilken det för öfrigt ofta visat sig att sur fosforsyrad kalk ensam gifvit mycket bättre resultat än stallgödsel. Samma förhållande har man äfven funnit med såkallad »bar jord»; men fick man sedan tillfälle att påföra denna mergel eller kom man till att få lerjorden dränerad, då kunde man åter fortsätta sina försök med konstgödning och då i hopp om framgång. En stark qväfvehaltig gödning, som *Mejillones Ammoniak-Superfosfat N:o 1*, användes med fördel på jord som förut varit starkt gödslad, dock var man ej i det hela taget dristig nog att fylla jorden med qväfveämnen, enär man genom några försök med Chinkas Guano till klöfver och rotfrukter funnit den utpinande. Det var förnämligast fosforsyra som jorden behöfde, och genom att använda denna visade det sig att Bornholm åter kunde häfda sitt rykte som Danmarks bästa klöfverland, hvilket det höll på att förlora. Man anställde icke så få försök med Peru-Guano på rotfrukter, men toppen utvidgade sig på rotens bekostnad, och man föredrog isynerhet att till potatis använda fosforsyrad kalk med en stark tillsättning af kali, hvarvid potatisen blef fast och uppnådde en betydlig storlek. Om ängsgödning voro meningarne alltid olika, dock ville de flesta föredraga en fosforsyrad kalk med något starkare ammoniakhalt än den sedvanliga. Som ofvan är anmärkt, kan den lätta jorden hjälpa sig med endast konstgödning; detta är dock blott i nödfall, hvaremot man antar det för riktigast att använda den i förbindelse med stallgödning, till och med om denna skall spridas något tunnt för att kunna räcka till. Härvid kunde man då också hjälpa sig med billigare gödningar, som Syd-Carolina Superfosfat och Mejillones Guano-Superfosfat, då stallgödseln innehåller det nödiga quantum ammoniak. Att så gödning samma år som man merglar skall säkerligen anses som ett fel, med mindre man har torfjord att blanda den med, då mergeln lätt binder fosforsyran, dock hafva sådana försök ofta visat förvånande resultater på Bornholm; förmodligen är mergeln der olika mot den öfriga i Danmark. Om hösten sås gödningen samtidigt med säden och

harfvas ned; om våren deremot sås den så tidigt som man kan komma ut på jorden, äfven om der ännu finnas några små snöfläckar, dock icke så stora att gödningen bortspolas då de smälta; men kan detta icke låta sig göra, afbida man en regndag, för att icke så i den torra, plöjda jorden, då den dervid under en torr sommar har svårt att upplösas, och om den i allmänhet ej är förspild, utan senare kommer till nytta, lider dock landtmannen förlust af att ej få igen sina pengar samma höst, hvilket isynnerhet för den mindre bemedlade kan hafva rätt svåra följder. I de sista åren har det blifvit mycket allmänt att om hösten plöja ned de fosforsyrehaltiga gödningar som skulle användas till vårsådden, ty man behöfver ej frukta att gödningen kommer för djupt och man är säker om att få den upplöst i god tid. Qväfvehaltig gödning föredrager man deremot att så på våren, därför att den är så lättlöslig och till följd deraf lätt fördunstar. Denna lätta upplöslighet gör att det gifver ett så skenbart lysande resultat och därför är så frestande att köpa; men det får icke förglömmas att det ej har fosforsyrans 3-åriga verkning, och det blir äfven en stor fråga om jorden kan tåla ett ofta upprepadt bruk af qväfve. Förr plägade man räkna 6 centner per tunnland som lagom gödning, nu tager man endast priserna i beräkning och anser det quantum som fås för 40 kronor tillräckligt. Här i Sverige vill man gerna slippa med mindre, men att man vinner något dervid är knappast tänkbart, ty åtminstone af fosforsyra får jorden icke lätt för mycket. Gödningens varaktighet beräknas vanligen till 3 år; efter slutet af denna tid måste den åter fullständigt förnyas, dock anser man det vara mest lönande att i stället gifva jorden helt litet för hvarje år.

Annu en liten berättelse: Löjtnant H. hade en längre tid gjort flera små försök med kongsödning och hade äfven fått några af sina grannar att följa exemplet, men de flesta höllo sig tillbaka och sade att han nog skulle ledsna dervid, emedan de endast ansågo denna som ett retmedel. Då kom en sträng vinter med mycket snö, som ännu icke var bortgången långt in på våren; jorden var icke dränerad, därför stannade vattnet i åkrarne, säden såg mycket ynklig ut och kunde ej komma sig före, utan blef gul och vissnade. Då beslöt H. att så konstgödning, och reste i den anledning till

Rönne. Hans resa beryktades och öfverallt hette det: »nu har löjtnanten blifvit rent tokig; i dag har han kört efter medicin till sin sjuka jord», och man skrattade hjertligt på hans bekostnad. Men »medicinen» gjorde verkan; här och der hade han lemnat fläckar ogödslade, för att bättre kunna bedöma resultatet, och på dessa ställen försvann rågen alldeles. Nu visade sig konstgödningens nytta; icke allenast från den socknen utan också långt bort från andra håll kom man för att se på rågen, och nu ville alla vara med om försöket af denna gödning. Men det mest komiska var att många nu trodde det var rättast att så gödning öfver säden först när den var uppkommen, och det var ganska svårt att förklara för dem, att detta var ett medel som endast i största nödfall kunde begagnas, då det i en torr sommar lätt kunde slå fel. Många, fastän större jordbrukare på Bornholm, äro ännu, trots alla motbevis, villiga att anse konstgödningen för ett retmedel, men trösta sig dock dermed att »skörda vi mycket, ha vi råd att fodra med säd och köpa rapskakor, likasom vi ej heller behöfva spara på halmen, och då vi således kunna påföra jorden rikligare och bättre stallgödning, kunna vi ej heller hafva någon risk dervid.»

Genom att hafva framställt denna lilla del af konstgödningens historia på Bornholm och sättet hvarpå man använt den, tror jag mig hafva gifvit nybörjaren i denna gren af åkerbruket i Sverige några anvisningar, som ej skola skada honom att följa; men det är ej min mening att han skall blifva stående vid dessa få regler, utan tvärtom skulle de endast vara till någon ledning att fortfarande söka utvidga dem, och jag vill blott tillägga, att många af de små torpare, som då kommo till mig och högst oroliga utgåfvo sina mödosamt förvärfvade penningar för att få en säck gödning, utan att hafva någon inre öfvertygelse om dessa gödningsämnens nytta, nu äro ganska stora förbrukare; ja några af dem hafva till och med uppställt små experimentalfält, för att med säkerhet utröna hvilken sorts gödning som är bäst för deras jord. Det fins bland dessa några, som äro komna så långt, att de strö gips i stallen för att förhindra ammoniak att bortdunsta.

Den Bornholmska allmogen är ett särdeles intelligent folk, ärligt, tänkande, arbetsamt, sparsamt och nyktert; under deras händer förvandlas ljungen till guld. Skulle icke

den svenska ljungen kunna besitta samma egenskaper? Måtte allmogen här med allvar försöka att lösa denna fråga, i stället för att utvandra; då skulle det blifva till stor nytta och välsignelse både för dem sjelfva och fäderneslandet. Visserligen har den flera svårigheter att bekämpa än den Bornholmske landtmannen, ty krediten, som är så lätt att ernå på en inskränkt plats, der man känner hvarandra, är i ett så vidsträckt land som Sverige svår att få; men den verkligt hederlige och flitige mannen kan nästan öfverallt, till och med i Amerika, när han varit der en tid, finna den som vill låna honom ett litet kapital till att börja med, eller borgen för erhållande af ett sådant.

Stockholm i April 1875.

I. F. KRUISE.

lätte
ället
och
sser-
orn-
ernå
ett
erk-
till
den
eller

